

Interpellasjon

Arkivsak-dok. 23/26053-40
Saksbehandler Vjosa Larsen-Ademi

Utvalg	Møtedato
Fylkestinget	17.06.2025

Interpellasjon fra representanten Lisbeth Raanes Hansen (Rødt) - Interpellasjon om romanifolket/taterne - en nasjonal minoritet som kan forsvinne

Fylkesordfører:

Høsten 2024 hadde dokumentarfilmen *Folket som forsvant - de båtreisendes historie* premiere, og blei vist på NRK. Filmen er skapt og spilt inn på Agder, i nært samarbeid med etterkommere av båtreisende. Den forteller et viktig stykke historie fra vår landsdel, og fikk støtte fra Agder fylkeskommune. Samme år blei boka *Livet bak de lappede seil. Historien om lyrikeren og tateren John Ljosdal* utgitt i Mandal. Både dokumentarfilmen og historien om Ljosdal har bidratt til at mange har oppdaga denne delen av historien for første gang. Spørsmålet er om Agder fylkeskommune kan og bør gjøre mer for å redde kulturen, å formidle kunnskap og å gi romanifolket/taterne i vårt fylke mer rettferdighet.

Bakgrunn: I Norge går romanifolket/taternes historie tilbake til 1500-tallet. Fra 1998 har folket hatt status som en av Norges fem nasjonale minoriteter, på linje med jøder, kvener, skogfinner og rom («sigøynere»). Den tradisjonelle livsformen har vært prega av reising i større eller mindre familiegrupper. «Reisende» er en betegnelse folket selv bruker om heile folkegruppa. De var håndverkere og hadde en rik musikk- og sangtradisjon. Språket norsk romani er fortsatt levende, selv om norsk nå er hovedspråk for romanifolket. Langs kysten reiste båtreisende i egne båter fram til 1950-tallet. De blei kalt «fanter», noe som har satt spor på kartet; vi har blant annet *Fantholmen* i flere av våre kommuner.

Europarådets rammekonvensjon om beskyttelse av nasjonale minoriteter slår fast at minoritetene skal ha vern mot usaklig forskjellsbehandling, og reelle muligheter til å videreføre sin kultur og sitt språk. I 2009 la Den norske Helsingforskomiteen fram en rapport som pekte på at det har foregått grunnleggende menneskerettighetsbrudd mot romanifolket/taterne i Norge. I 2015 kom Vollebæk-utvalgets rapporten *NOU 2015:7 Assimilering og motstand*. Den går gjennom urett og overgrep mot folket, og beskriver blant annet alvorlige levekårsutfordringer og stort utenforskap blant romanifolket/taterne. Dødeligheten blant registrerte romanifolk/tatere født mellom 1941 og 1955, var tre ganger høyere enn i befolkningen ellers, født i samme periode.

Samfunnsforskeren Eilert Sundt utarbeida i 1862 en egen telling over romanifolket/taterne på Sør- og Sørvest-landet. Her kom det fram at en stor del av folket levde i vår landsdel. Sundt var den første som reiste krav om en bosettings- og assimileringsspolitikk. Den statlige politikken førte til tvangsplassering av barn, og etter hvert tvangssterilisering.

Under okkupasjonen av Norge blei tvangspolitikken videreført og forsterka, og det var planlagt en «endelig løsning» for romanifolket/taterne som myndighetene ikke rakk å gjennomføre, før freden kom. Assimileringspolitikk, diskriminering og overgrep har likevel fortsatt langt opp mot vår tid. Selv om det har kommet unnskyldninger fra myndigheter og kirkeråd, har ikke folkets egne organisasjoner, Landsorganisasjonen for Romanifolket og Taternes Landsforening opplevd at de har fått oppreisning.

Vi vet ikke sikkert hvor mange som er etterkommere av romanifolket/taterne i Norge eller på Agder i dag. Nyere anslag viser at det kan være mellom 4000 og 10 000 personer i Norge, mens organisasjonene til folket selv mener det er mange flere. Som en følge av assimileringsspolitikk, tvangstiltak og nedarva familietraumer, oppdager mange først i voksen alder at de er av reisende folk.

Den viktigste samlingen av dokumentasjon og kultur for romanifolket/taterne er lagt til Glomdalsmuseet i Innlandet. Et tilsvarende senter ved kysten mangler. Det er flere gode initiativer og tiltak på Agder, i tillegg til den omtalte filmen og boka. De siste tre årene har det vært en utstilling om båtreisende på Lillesand by- og sjøfartsmuseum. Lokale krefter arbeider hardt for et samlingssted på Klokkenes i Lillesand. Agder fylkeskommunen har bidratt med støtte til flytting og vedlikehold av det aktuelle, historiske huset. Det arbeides også for et samlingssted for kulturformidling på Birkelid i Brennåsen, der det tidligere var et barnehjem drevet av Misjon for hjemløse. På UiA er det initiativer for større bevissthet og kunnskap om romanifolket/taterne og de andre nasjonale minoritetene ved lærerutdanningene. I Kristiansand kommune har man begynt å markere folkets nasjonaldag 8. april med flaggheising og kulturinnslag.

Spørsmål til fylkesordføreren:

- Kan Agder fylkeskommune, i samarbeid med organisasjonene til romanifolket/taterne, ta et tydeligere regionalt grep for å samle og fremme vern og formidling av kulturen og språket til romanifolket/taterne? Kan for eksempel museer og andre institusjoner vi er med på å finansiere bidra?
- Bør likestilling og rettferdighet for nasjonale minoriteter på Agder, inkludert romanifolket/taterne, løftes fram i arbeidet med å revidere LIM-planen med handlingsprogram?
- Hvordan arbeider våre videregående skoler for å øke kunnskapsnivået om nasjonale minoriteter, inkludert romanifolket/taterne? Kan dette feltet løftes enda bedre fram?
- Bør levekårsutfordringer hos romanifolket/taterne, som følge av diskriminering og overgrep, adresseres spesielt i fylkeskommunens folkehelsearbeid og det nye handlingsprogrammet for levekår?

Forslag til vedtak: Fylkestinget ber fylkeskommunedirektøren vurdere hva våre fagavdelinger og videregående skoler kan gjøre for å bidra til å redde det som er igjen av romanifolket/taternes kultur, for å formidle kunnskap om historien og kulturen og å støtte denne nasjonale minoritet bedre i vårt fylke.